

УДК 336.1

Є. О. Діденко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ
С. М. Невмержицька,
к. т. н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

Е. А. Didenko,
Ph.D., associate professor of management department,
Kyiv National University of Technology and Design, Kyiv
S. M. Nevmerzhitska,
Ph.D., associate professor of management department,
Kyiv National University of Technology and Design, Kyiv

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF STATE FINANCIAL POLICY

Досліджено підходи до сутності державної фінансової політики. Визначено основні площини трактувань та функціональні напрями фінансової політики держави. Узагальнено класифікацію державної фінансової політики за класифікаційними ознаками.

Researched approaches to the essence of the state financial policies. Established context of interpretations and functional areas of financial policy. Generalized classification of state financial policy on classification criteria.

Ключові слова: фінансова політика, економічна політика, фінансові відносини, фінансова система, фінансова стратегія, інтереси суспільства, сталий розвиток.

Keywords: finance policy, economic policy, financial relations, financial system, financial strategy, the interests of society, sustainable development.

Постановка проблеми. Кожна держава формує фінансову політику з урахуванням пріоритетних напрямків розвитку економіки та реалізує її для досягнення власних цілей. Оскільки реалізація фінансової політики здійснюють в умовах економічних, політичних та соціальних перетворень, що у кризових вітчизняних реаліях гальмуються чисельними факторами, дослідження теоретико-методичних засад у даній сфері набуває особливої актуальності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Розробці теоретико-методичних засад у сфері державної фінансової політики присвячена велика кількість праць як вітчизняних, так і іноземних науковців, серед яких: О. Александров, М. Алексеєнко, В. Андрущенко, М. Богачевський, А. Буковецький, С. Буковинський, М. Бунге, О. Василик, І. Верба, В. Вишневецький, В. Геєць, О. Григорська, М. Грідчина, О. Данілов, М. Дем'яненко, В. Дем'янишин, Р. Дорнбуш, І. Запатріна, В. Захожай, В. Зимовець, Т. Сфименко, Л. Лазебник, Л. Лисяк, С. Лондар, І. Луніна, І. Лютий, Б. Карпінського, О. Кириленко, В. Кравченко, В. Кудряшова, С. Лондар, С. Маслова, Ф. Меньков, М. Мітіліно, В. Міщенко, І. Михасюк, О. Мозговий, С. Огородник, О. Опалов, В. Опарін, Л. Осіпчук, В. Оспіщева, К. Павлюк, Ю. Пасічник, Д. Полозенко, Б. Пшик, Ю. Радіонов, О. Романенко, Ю. Субботовіч, К. Темчишина, О. Тимошенко, В. Федосов, С. Фішер, І. Чугунов, Р. Шмалензі, С. Юрій, П. Юхименко, І. Янжул та ін.

Незважаючи на одержані на даному етапі розвитку економічної науки результати, низка теоретичних, методологічних та прикладних аспектів вітчизняної державної фінансової політики залишаються невирішеними. Передусім зростає необхідність більш глибокого теоретико-методологічного обґрунтування підходу та механізму реалізації фінансової політики держави в умовах тривалої глибокої кризи.

Постановка завдання. Мета статті полягає в удосконаленні теоретико-методичних засад у сфері державної фінансової політики.

Вклад основного матеріалу. Існує значна кількість авторських визначень сутності фінансової політики держави, яким притаманні певні відмінності [2-5, 7-10].

Представимо основні підходи щодо визначення сутності державної фінансової політики у табл. 1.

Таблиця 1.
Підходи до визначення сутності державної фінансової політики

Автор	Сутність визначення
І. Чугунова	Ядро економічної політики, що відображає її фінансові взаємовідносини із суб'єктами підприємництва та громадянами.
О. Василик	Складна сфера діяльності законодавчої та виконавчої влади, яка охоплює заходи, методи й форми організації та використання фінансів для забезпечення її економічного і соціального розвитку
С. Маслова, О. Опалов	Комплекс державних заходів, що забезпечують ефективне функціонування фінансів і фінансової системи.
В. Зимовець	Складна сфера діяльності законодавчої і виконавчої влади, яка включає заходи, методи і форми організації та використання фінансів для забезпечення її економічного і соціального розвитку.
І. Сидор	Сукупність заходів стратегічного і тактичного характеру, які здійснює держава через фінансову систему.

В. Кравченко	Система заходів, що здійснюються централізованою владою з метою управління процесом утворення, розподілу, перерозподілу й використання фінансових ресурсів у регіонах та інших адміністративно-територіальних одиницях.
О. Данілов	Частина соціально-економічної політики держави щодо забезпечення збалансованого зростання фінансових ресурсів на всіх рівнях фінансової системи країни, що в кінцевому підсумку сприятиме покращанню соціального й матеріального добробуту суспільства.
Ю. Радіонов	Стратегічний курс розвитку державних інституцій та органів, які націлені на формування доходів і ефективне використання фінансових ресурсів з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни.
П. Юхименко, В. Лященко, О. Покатаєва	Підсистема державної економічної політики, яка є сукупністю законодавчих і нормативних актів, бюджетно-податкових, інших фінансових інструментів, інститутів і заходів державної влади, що, згідно із законодавством, мають повноваження щодо формування й використання фінансових ресурсів держави та регулюють фінансово-кредитні потоки в секторах економіки відповідно до стратегічних і тактичних цілей державної економічної політики.
М. Грідчина	Сукупність заходів держави з мобілізації фінансових ресурсів, їх розподілу й використання з метою досягнення певних економічних, соціальних і міжнародних цілей, підпорядкованих реалізації інтересів суспільства.
В. Оспіщева	Сукупність державних заходів у сфері фінансової діяльності, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів, їх розподіл і використання для виконання державою її функцій.
С. Лондар, О. Тимошенко	Визначений урядом напрям діяльності, що передбачає цілісну сукупність організаційних, правових, інформаційних, інших заходів, спрямованих на ефективне формування фінансових ресурсів держави, їх розподіл, раціональне використання й контроль відповідних фінансових потоків за допомогою використання потенціалу фінансової системи та забезпечення функціонування фінансових механізмів.
О. Григорська	Напрямок діяльності держави в сфері формування, розподілу, перерозподілу, використання фондів фінансових ресурсів, та управління фінансовими потоками, що спрямовуються на реалізацію стратегічних і тактичних цілей та завдань соціального, економічного, політичного та духовного розвитку суспільства, а також передбачає вжиття заходів із досягнення запланованих результатів із застосуванням сукупності інструментів, з урахуванням поточного стану фінансової системи та механізму її функціонування, а також внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на процес розробки та здійснення.

Як бачимо, запропоновані визначення відрізняються переважно рівнем повноти та деталізації. Але, якщо підсумувати представлені визначення, можна зробити висновок, що державна фінансова політика є: сферою діяльності влади; складовою загальної державної економічної політики; визначений урядом держави напрям фінансової діяльності країни; сукупність заходів державного рівня у фінансовій сфері.

Також з'являється можливість виділити основні функціональні напрями державної фінансової політики в контексті адміністративно-територіальних одиниць:

- утворення фінансових ресурсів;
- розподіл фінансових ресурсів;
- перерозподіл фінансових ресурсів;
- використання фінансових ресурсів.

В свою чергу, загальною метою розробки та реалізації фінансової політики виступає у даному випадку сталий соціально-економічний розвиток держави.

Окрім зазначеного, варто відмітити, що дієвість державної фінансової системи буде забезпечена лише тоді, коли у правовому полі матиме місце симбіоз інтересів держави та суспільства. Окрім того обов'язково необхідно пам'ятати про роль фінансової політики для суб'єктів господарювання, оскільки вона значною мірою визначає рівень їх інвестиційно-інноваційної активності [6].

З урахуванням наявних наукових засад [2, 7, 8] представимо на рис. 1 функціональну структуру державної фінансової політики.

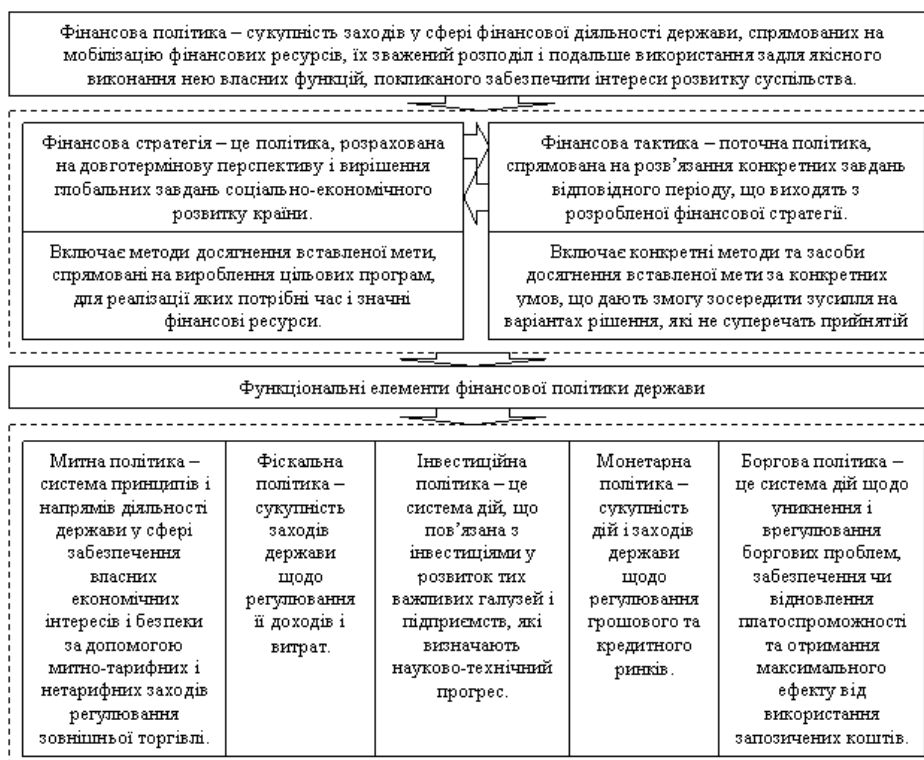

Рис. 1. Функціональна структура державної фінансової політики

Відповідно до зазначеного, можна зробити висновок, що загальна ефективність державної фінансової політики багато в чому визначається узгодженістю її складових.

Для повного розуміння сутності державної фінансової політики варто представити її удосконалену комплексну класифікацію, що враховуватиме вже наявні у економічній науці засади [1, 7, 11].

Наведемо на рис. 2 удосконалену класифікацію державної фінансової політики за основними ознаками.

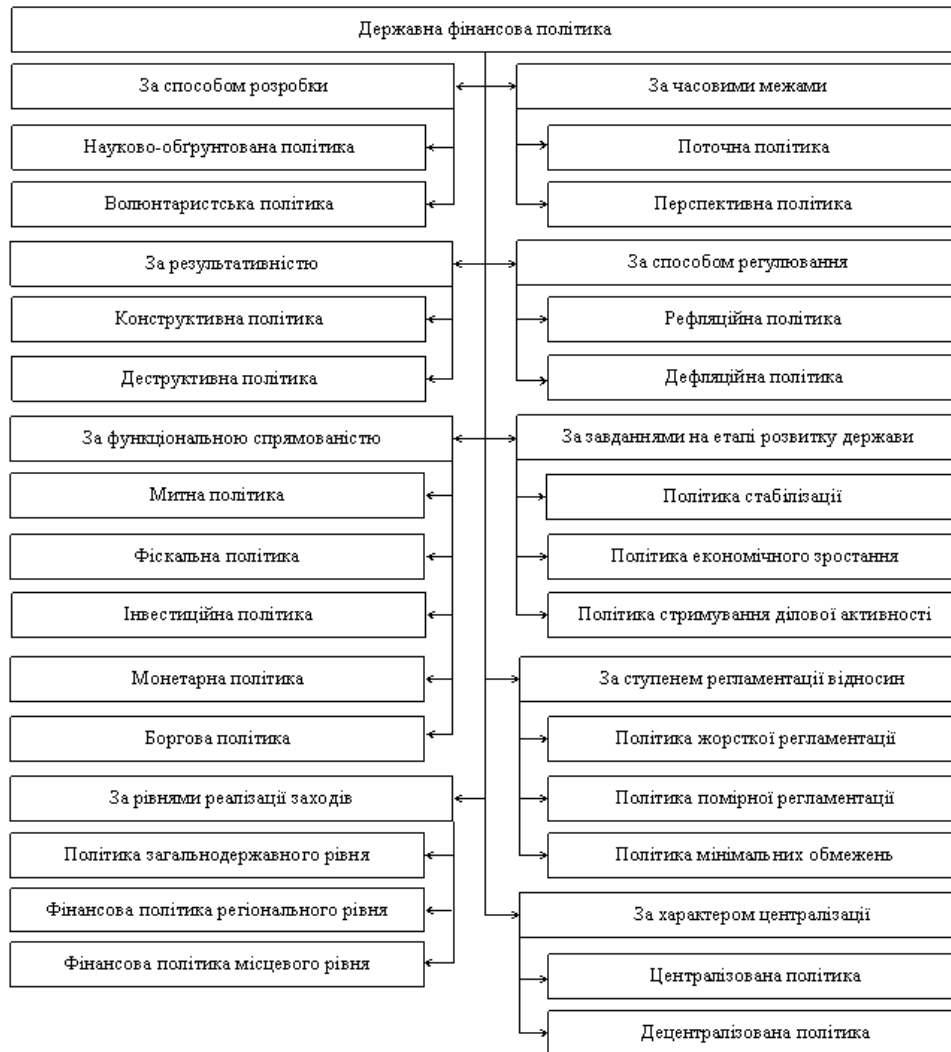

Рис. 2. Класифікація державної фінансової політики

Науковцями одними з першочергових класифікаційних ознак виокремлюються час, відповідно до якого державну фінансову політику поділяють на поточну та перспективну, а також спосіб розробки, за яким виокремлюють науково-обгрунтовану та волонтаристську складові. З іншого боку, державна фінансова політика розглядається з точки зору як способу регулювання та результативності, на основі чого відповідно виділяють рефляційний та дефляційний, а також конструктивний та деструктивний її види. Окрім того важливим аспектом виступає етапність розвитку держави, що у підсумку визначає завдання її фінансової політики. Саме тому науковцями виокремлюються такі типи політики, як стабілізація, зростання та стримування активності. Неможна забувати про зазначені раніше складові фінансової політики держави, до яких належать митна, фінансова, інвестиційна, монетарна та боргова підсистеми, що також виступає класифікаційною умовою. Окрім цього фінансову політику держави структурують за ступенем законодавчої та адміністративної регламентації відносин. Відповідно до цього виділяють політику жорсткої та помірної регламентації, а також мінімальних обмежень.

Але окрім зазначених напрямів значну роль для розуміння особливостей процесу розробки та впровадження у життя державою фінансової політики відіграє характер централізації або децентралізації. Також варто пам'ятати про рівні реалізації, що в умовах децентралізації набувають особливого значення. Зокрема, серед них зазвичай виокремлюють загальнодержавний, регіональний або місцевий.

Відповідно до зазначеного, формування перспективної та поточної фінансової політики доцільно здійснювати у зв'язку за функціональними напрямками (фіскальним, митним, монетарним, інвестиційним, борговим) з належним рівнем наукового обгрунтування, що дозволить їм носити за результатами впровадження у життя конструктивний характер. Даний процес має враховувати тенденції розвитку держави, що з одного боку визначає завдання, завдяки яким досягатиметься передбачена мета, а з іншого – ступінь регламентації політики в ході її реалізації. Важливим питанням також як в ході розробки так і реалізації фінансової стратегії має ступінь децентралізації, що визначатиме особливості передбачених нею заходів на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. Сам процес реалізації здійснюється за рахунок створення умов, що забезпечують дієвість фінансового механізму, робота якого вимагає застосування комплексу фінансових методів та використання всієї сукупності важелів відповідно до діючого нормативно-правового забезпечення.

Висновки. Отже, ефективна фінансова політика покликана створити сприятливі умови для стійкого розвитку держави за рахунок реалізації нових дієвих механізмів функціонування фінансової системи. В ході формування та впровадження у життя фінансової політики необхідно враховувати наявні умови, що складаються в країні, оскільки вони обумовлюють доцільність застосування певних інструментів, а також можуть прискорювати або гальмувати реалізацію тих чи інших заходів.

Державна фінансова політика розглядається науковцями як сфера діяльності влади, складова загальної державної економічної політики, визначений урядом держави напрям фінансової діяльності країни, а також сукупність заходів державного рівня у фінансовій сфері. Загалом вона є сукупністю обгрунтованих заходів у сфері фінансової діяльності держави, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів, їх зважений розподіл і подальше використання задля якісного виконання нею власних функцій, покликано забезпечити інтереси розвитку суспільства.

На сучасному етапі розвитку економічної науки державну фінансову політику можна класифікувати за такими ознаками: часові межі, спосіб розробки та реалізації, завданнями на етапі розвитку держави та результативністю, а також функціональною спрямованістю, ступенем регламентації відносин, рівнями,

характером централізації. Деталізоване структурування дозволяє покращити розуміння ролі фінансової політики в економіці держави, а також більш повно розкриває особливості її розробки та реалізації.

Література.

1. Гордієнко Л. А. Перспективи розвитку державної фінансової політики в Україні / Л. А. Гордієнко // *Держава та регіони : Державне управління*. – 2015. – № 4. – С. 20-24.
2. Грідчина М. В. Фінанси (теоретичні основи) : Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. В. Грідчина, В. Б. Захожай, Л. Л. Осіпчук, Ю. Л. Субботовіч, К. М. Темчишина; ред.: М. В. Грідчина, В. Б. Захожай; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. – 2-е вид., виправл. і доповн. – К., 2004. – 312 с.
3. Григорська О. С. Сутнісна характеристика фінансової політики держави / О. С. Григорська // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : Серія «Економіка» : науковий журнал*. – Острого : Вид-во НУ«ОА», 2016. – № 2 (30). – С. 51-54.
4. Зимовець В. В. Державна фінансова політика економічного розвитку / В. В. Зимовець ; НАН України ; Ін-т екон. та прогнозув. – К. : 2010. – 356 с.
5. Ілляшенко В. А. Формування державної податкової політики в Україні : монографія / В. А. Ілляшенко, О. В. Покатаєва. – Запоріжжя : КПУ, 2009. – 195 с.
6. Касич А. О. Вплив бюджетно-податкової політики на інноваційно-інвестиційну активність підприємств / А. О. Касич // *Актуальні проблеми економіки*. – 2006. – № 11 (65). – С. 144–151.
7. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : Навч. Посібник / В. М. Опарін. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.
8. Оспішева В. І. Фінанси : Курс для фінансистів : Навч. посіб. Рекомендовано МОН / За ред. В. І. Оспішева. – К., 2008. – 567 с.
9. Радіонов Ю. Д. Фінансова політика та проблеми ефективності її реалізації в Україні / Ю. Д. Радіонов // *Фінансова політика та економічне регулювання*. – Наукові праці НДФІ, 2014. – № 4 (69). – С. 20-26.
10. Сидор І. Фінансова політика держави : теоретичні аспекти та практична реалізація в Україні / І. Сидор // *Світ фінансів*. – Тернопіль, 2009. – № 4 (21). – С. 44-53.
11. Теліженко О. М. Узгодження основних складових реалізації фінансової політики в Україні / О. М. Теліженко, В. Г. Боронос // *Вісник СумДУ : Серія «Економіка»*. – Суми, 2013. – № 1. – С. 35-44.

References.

1. Hordiienko, L. A. (2015), "The prospect of development of government financial policy in Ukraine", *Derzhava ta rehiony : Derzhavne upravlinnia*, vol. 4, pp. 20-24.
2. Hridchyna, M. V., Zakhzhaj, V. B., Osipchuk, L. L., Subbotovich, Yu. L., Temchyshyna, K. M., (2004) *Finansy (teoretychni osnovy)* [Finance (theoretical basis)], Mizhrehion. akad. upr. personalom, Kyiv, Ukraine.
3. Hryhorsk'a, O. S. (2016), "The essential characteristics of financial policy", *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Ostroz'ka akademiia": Seriia "Ekonomika"*, vol. 2 (30), pp. 51-54.
4. Zymovets', V. V. (2010), *Derzhavna finansova polityka ekonomichnoho rozvytku* [State financial policies of economic development], NAN Ukrainy ; In-t ekon. ta prohnouzuv., Kyiv, Ukraine.
5. Il'iashenko, V. A., Pokataieva, O. V. (2009), *Formuvannia derzhavnoi podatkovoi polityky v Ukraini : monohrafiia* [Formation of state tax policy in Ukraine: monograph], KPU, Zaporizhzhia, Ukraine.
6. Kasych, A. O. (2006), "The impact of fiscal policy on innovation and investment activity of enterprises", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 11 (65), pp. 144-151.
7. Oparin, V. M. (2002), *Finansy (Zahal'na teoriia) : Navch. Posibnyk* [Finance (General Theory)], KNEU, Kyiv, Ukraine.
8. Ospisheva, V. I. (2008), *Finansy : Kurs dlia finansystiv* [Finance: Course for financiers], Kyiv, Ukraine.
9. Radionov, Yu. D. (2014), "Financial policy and the issues of effectiveness of implementation in Ukraine", *Finansova polityka ta ekonomichne rehuliuвання*, vol. 4 (69), pp. 20-26.
10. Sydor I. (2009), "The financial policy of the state : theoretical aspects and practical implementation in Ukraine", *Svit finansiv*, vol. 4 (21), pp. 44-53.
11. Telizhenko, O. M., Boronos, V. H. (2013), "Reconciliation of the main components of the implementation of financial policies in Ukraine", *Visnyk SumDU : Seriia "Ekonomika"*, vol. 1, pp. 35-44.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2017 р.